

Enligt de oskrivna reglerna är kvinnans underliv orent. Därför får man inte ta av kjolen, ens när man badar.

Zigenarflickor blir ofta gifta som 14-åringar. Det tidiga äktenskapet förhindrar att flickan utbildar sig.

► arbeta med metall – förr i tiden som kittelflickare, det vill säga kopparsmeder, och nu med reparation av verktyg och bilar. Lowari var tidigare kända som duk-tiga hästuppfödare och hästhandlare.

En del zigenargrupper är illa sedda, även bland sina egna, ofta för att de har rykte om sig att uppföra sig på ett sätt som stämplar alla romer som tjuvaktiga, oärliga och smutsiga.

Romerna har sina egna oskrivna regler och lagar, och bland de viktigaste är de rituella renhetsregler som säger att vissa saker är "marhime", det vill säga orena. Den rituella renheten har inte alltid med kroppshygien att göra – de traditionella kringresande zigenarna hade till exempel bara en uppsättning kläder, som de bar tills de var utslitna. Det är i stället kroppen från midjan och nedåt och framför allt könsorganen som är marhime.

Vid en del lägerplatser har zigenarna därför märkt ut ställen vid floden, där man hämtar vatten till olika sysslor, ett ställe där man hämtar dricksvatten och vatten till matlagning, längre ned vatten till hästarna och vatten att tvätta kläder i och ett särskilt ställe, där man tar vatten till gravida och menstruerande kvinnors kläder. På samma sätt håller bofasta zigenare kar för tvätt av olika plagg åtskilda.

Somliga anser att marhimeiden skyddar zigenarkvinnornas heder och privat-

liv i ett omringresande liv, där det inte finns mycket avskildhet. Kvinnor utsätts till exempel inte för sexuella trakasserier, då det ju skulle göra förövaren oren.

Grannklagomål över snusk

Inte alla grupper håller lika hårt på renhetsreglerna, men ertappas medlemmar av en grupp med att överträda reglerna, vilar en rituell orenhet – kanske till och med en förbannelse – över hela deras grupp, som blir utstött av de andra zigenargrupperna – även om alla enligt gajenormer lever i snusk.

Detta är nämligen en av de stora orsakerna till klagomål från grannar till zige-

Oavsett om zigenarna är bofasta eller reser runt, liknar hemmen ofta en soptipp, vilket leder till klagomål.

nare. Deras omgivningar ser ofta ut som soptippar, oavsett om de är permanent-boende eller kringresande.

För att hjälpa de zigenare som fortfarande reser runt i bilar och husvagnar har flera länder upprättat särskilda platser med rinnande vatten och toaletter. Förbudet mot att campa fritt i landskapet har faktiskt underlättat tillvaron som kringresande stadszigenare, för i städerna är det ofta lättare att finna en bygg- eller parkeringsplats, där man obemärkt kan slå sig ned några dagar, tills man blir bortjagad. Det har zigenare alltid blivit, såvida de inte haft ett ömsesidigt förtroendeförhållande med ortens myndigheter.

De fria, färgstarka och rastlösa zigenarna som i århundraden har skapat så mycket fruktan, förakt och fascination bland Europas befolkning finns dock fortfarande, till och med i miljoner. De är dock inte så lätta att få syn på som när de åkte runt i sina hästdragna vagnar. Det är ofta medvetet som de inte alltid liknar "typiska" zigenare, för de vet av bitter och lång erfarenhet att det kan skapa problem med trovärdigheten inom många av de yrken som romerna prövat på.

Typiskt både för dessa yrken och för zigenarnas sätt att bo är självständigheten. I de forna öststaterna, där merparten av dem lever, hade de under de kommunistiska åren fast arbete. En del